

KATHRYN HARKUP

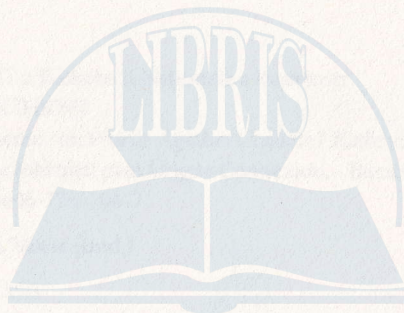
A

DE LA ARSENIC

OTRĂVURILE
AGATHEI CHRISTIE

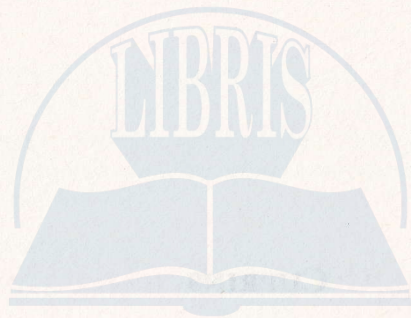

editura rao

CUPRINS

Dame Agatha și dispensarul letal	9
A de la Arsenic – <i>E ușor să ucizi</i>	19
B de la Belladonna – <i>Muncile lui Hercule</i>	47
C de la Cianură – <i>Cianura scânteietoare</i>	69
D de la Digitalis – <i>Întâlnire cu moartea</i>	87
E de la Ezerină – <i>Crima din căsuța strâmbă</i>	107
H de la Hemlock (Cucută) – <i>Cei cinci purceluși</i>	124
M de la Mărul-Lupului – <i>Trenul de Paddington</i>	138
N de la Nicotină – <i>Tragedie în trei acte</i>	154
O de la Opiu – <i>Chiparosul trist</i>	172
P de la Phosphorus (fosfor) – <i>Martorul mut</i>	201
R de la Ricin – <i>Parteneri contra crimei</i>	219
S de la Stricnină – <i>Misterioasa afacere de la Styles</i>	233
T de la Taliu – <i>Calul bălan</i>	250
V de la Veronal – <i>Lord Edgware moare (13 la cină)</i>	269
ANEXA 1 – Cauzele deceselor din romanele lui Christie	283
ANEXA 2 – Structura unor substanțe chimice din cartea de față.	295
Bibliografie selectivă	299
Mulțumiri	301

Dame Agatha și dispensarul letal

*Ea căuta finaluri infinite
a morților ușoare.*

WILLIAM SHAKESPEARE,
Antoniu și Cleopatra

Dame Agatha Mary Clarissa Christie (1890–1976), „Regina crimei“, deține Recordul Mondial Guinness pentru cel mai de succes romancier al tuturor timpurilor. Cărțile ei au fost întrecute în vânzări doar de Biblie și de Shakespeare (și au fost traduse în mai multe limbi decât operele Bardului); Christie este și autoarea celei mai longevive piese de teatru, *Cursa de șoareci*, și a creat nu unul, ci doi dintre cei mai cunoscuți detectivi fictivi, Hercule Poirot și Miss Marple. Christie a adunat nenumărate laude și premii pentru opera sa, iar romanele și piesele sale de teatru sunt în continuare iubite de milioane de cititori.

Au fost mulți cei care au încercat să ghicească secretul succesului ei. Christie s-a considerat mereu o scriitoare „populară“ și a recunoscut că nu a produs opere literare de mare valoare sau observații profunde despre natura umană. Nu i-au plăcut scenele sângeroase și nici nu a încercat să-și șocheze cititorii cu violență gratuită. Christie a inclus multe cadavre în paginile cărților ei, dar reacțiile produse de acestea sunt, în general, curiozitatea și zâmbetul, în așteptarea indiciilor, a pistelor false și a deducțiilor geniale. A fost o povestitoare, o amfitrioană și o creatoare de ghicitori aparent imposibil de rezolvat.

Romanele ei polițiste demonstrează în mod repetat că era o maestră în distragerea atenției. Oferea indicii în mod obiectiv și la vedere, atrăgând deseori atenția asupra lor, fiind însă convinsă că mulți dintre cititorii săi își formau concluzii proprii și, de obicei, greșite. Când criminalul este dezvăluit la final, cititorii își dau cu pumnii în cap, fiindcă nu au văzut ceea ce era evident, sau strigă *fault* și se întorc la început, descoperind că indiciile au fost în fața lor.

Christie a profitat de cunoașterea detaliată a substanțelor periculoase pentru a-și dezvolta intriga. A folosit otrăvuri în marea majoritate a romanelor sale, mai mult decât oricare alt contemporan și la un nivel înalt de acuratețe, însă nu se aștepta ca cititorul să dețină cunoștințe medicale detaliate. Simptomele și accesibilitatea substanțelor sunt descrise succint în limbaj uzual, iar o persoană cu o diplomă în toxicologie sau medicină nu are un avantaj real față de orice alt cititor.¹ Înțelegerea științei din spatele otrăvurilor folosite ne ajută doar să apreciem mai mult istețimea și creativitatea intrigilor ei.

Ucenica unui otrăvitor

Cunoștințele Agathe Christie despre otrăvuri erau, cu siguranță, excepționale. Sunt puțini romancierii care pot spune că au fost citați de patologi ca material bibliografic în cazuri reale de otrăvire (vedeți capitolul *T de la Taliu*). Câteva persoane destul de drăguțe să citească niște capitole din această carte în primele lor stadii m-au întrebat: „De unde știa toate acestea?” Răspunsul este că erudiția venea din experiența ei directă cu otrăvurile și din interesul său permanent legat de acest subiect, deși nu în sens ilegal.

În timpul Primului Război Mondial, Christie a fost asistentă voluntară la spitalul local din Torquay. Îi plăcea munca, dar când s-a deschis un dispensar nou, i s-a sugerat să lucreze acolo. Noul său rol necesita instruire mai avansată, iar Christie trebuia să treacă

¹Chimiștii, farmaciștii și alte persoane cu pregătiri similare pot elimina anumite posibilități încă de la începutul romanelor, dar descoperirea criminalului este la fel de surprinzătoare pentru ei ca și pentru ceilalți cititori. (n.a.)

acum niște examene pentru calificarea ca ucenic de spițer sau farmacist, ceea ce a făcut, în 1917.

Pe atunci, și timp de mulți ani după acea perioadă, rețetele medicale erau scrise de mână în farmaciile de stradă sau în dispensarul spitalului. Otrăvurile și medicamentele periculoase erau cântărite cu grijă și verificate de colegi înainte de a fi împărțite. Ingredientele inofensive, precum culorile sau aromele, puteau fi adăugate în funcție de gustul fiecăruia. După cum a explicat Christie în biografia sa, rezultatul a fost că mulți pacienți se întorceau la farmacie plângându-se că medicamentul lor nu arăta bine sau nu avea același gust ca de obicei. Câtă vreme medicamentul respectiv era dozat corect, totul era în regulă, însă se mai întâmplau și accidente.

Pentru a lua examenul de farmacist, Christie a fost instruită atât în aspectele practice, cât și în cele teoretice ale chimiei și farmaciei de colegii ei de la dispensar. Pe lângă munca și meditațiile făcute la spital, Agatha a luat în particular lecții de la un farmacist comercial din Torquay, un anumit domn P. Ca parte a instruirii sale, domnul P i-a arătat într-o zi modalitatea corectă de a face supozitoare, o treabă dificilă, fiindcă necesita ceva îndemânare. Acesta a topit unt de cacao și a adăugat medicamentul, apoi i-a arătat momentul exact în care să scoată supozitoarele din forme, cum să le pună în cutii și să le eticheteze în mod profesionist ca fiind *unul dintr-o sută*.¹ Cu toate acestea, Christie era convinsă că farmacistul făcuse o greșală, adăugând o doză de *unu la zece* la supozitoare, adică o doză de zece ori mai mare decât cea necesară, ceea ce prezenta un posibil pericol. A verificat pe furis calculele farmacistului și a confirmat greșeala. Neputând să-i arate acestuia eroarea comisă și temându-se de consecințele prescrierii medicamentelor periculoase, s-a prefăcut că se împiedică și a izbit supozitoarele de podea, după care le-a călcat bine în picioare. După ce și-a cerut mii de scuze și a făcut curat, a fost pregătit un lot nou, de această dată folosind cantitățile corecte.

Domnul P făcea calcule folosind sistemul metric într-o perioadă în care sistemul imperial de măsurare era mult mai răspândit

¹O doză de medicament dintr-un total de o sută (n.a.)

în Marea Britanie. Agatha Christie nu avea încredere în sistemul metric, deoarece, după cum spunea chiar ea, „marele pericol... este că, dacă greșești, greșești de zece ori mai grav“. Așezând greșit virgula zecimală, domnul P făcuse o gravă greșeală de calcul. Cei mai mulți dintre farmaciștii de la acea vreme cunoșteau mult mai bine sistemul tradițional al farmaciilor, care măsurau medicamentele în unități numite dramuri¹.

Pe Christie nu o deranja doar lipsa de atenție la detalii a domnului P. Într-o zi, acesta a scos un bulgăre maroniu din buzunar și a întrebat-o ce credea că este. Christie a rămas perplexă, dar domnul P i-a explicat că era o bucăciță de curara, o otravă pe care o foloseau vânătorii din America de Sud în vârful săgeților. Curara este o substanță care poate fi mâncată, însă letală dacă intră direct în sânge. Domnul P a explicat că o purta la el fiindcă „mă face să mă simt puternic“. După aproape cincizeci de ani, Christie l-a readus la viață pe zăpăcitul domn P în romanul *Calul bălan*, în chip de farmacist.

*

În 1917, Christie scrisese deja câteva poezii și povestiri, dintre care câteva au fost chiar publicate. Apoi, după ce a citit *Misterul camerei galbene* de Gaston Leroux, Christie s-a gândit că ar trebui să scrie și ea un roman polițist, ceea ce i-a și spus surorii sale, Madge. Însă Madge, care pe atunci era o autoare cu mai mult succes decât Agatha, a spus că ar fi foarte greu și a pariat cu sora ei că nu va putea să scrie. Pariul nu a fost unul oficial, totuși a impulsionat-o pe Christie să se apuce de scris. În timp ce lucra la dispensar, avea timp să se gândească la intrigă și la personaje și, fiind înconjurată de sticle cu otravă, a decis că otrava avea să fie arma crimei.

Rezultatul a fost romanul *Misterioasa afacere de la Styles*, iar Christie și-a demonstrat, pe tot parcursul cărții, cunoștințele detaliate despre stricnină. Cu toate acestea, a trebuit să aștepte câțiva ani și să-și încerce norocul la câteva edituri înainte ca romanul să fie, în sfârșit, acceptat în 1920. După publicare, Christie a primit cel mai

¹ Christie folosește dramul în romanele sale, dar în această carte voi utiliza echivalentul acestora în grame sau miligrame; un dram este echivalentul a 64,79891 mg. (n.a.)

frumos compliment când cartea ei a fost recenzată de *Pharmaceutical Journal and Pharmacist*. „Acest roman are calitatea rară de a fi corect scris“, declara recenzorul, care considera că autoarea avea probabil instruire farmaceutică sau consultase un expert.

O carieră criminală

Publicarea romanului *Misterioasa afacere de la Styles* a fost începutul unei lungi cariere de succes, însă Christie a recunoscut că este o scriitoare profesionistă doar după ce a publicat alte trei romane. A rămas interesată de otrăvuri și de produse farmaceutice pe tot parcursul activității sale scriitoricești și a folosit arme în opera sa doar după îndelungi ezitări – recunoscând deschis că nu știa nimic despre balistică. Detaliile științifice despre otrăvurile alese erau cercetate cu atenție. De-a lungul anilor, și-a construit o bibliotecă impresionantă de titluri medico-legale, din care cel mai consultat era *Extra Pharmacopoeia*, de Martindale.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Christie s-a înscris din nou ca voluntar la dispensarul Spitalului Universitar din Londra. După o nouă perioadă de instruire, a lucrat intens, două zile pline pe săptămână, trei zile cu jumătate de normă și în dimineațile de sâmbătă. Lucra și atunci când alți colegi nu reușeau să ajungă la spital. Munca o ajuta să țină pasul cu noile descoperiri în domeniul farmaceutic. La acea vreme, un număr tot mai mare de formule standard erau pregătite din vreme, așadar, Christie avea suficient timp să inventeze povești noi și să imagineze intrigi formidabil de înșelătoare.¹

Pentru verificarea datelor sale, Christie corespundea și cu experți. De exemplu, în 1967 i-a scris unui specialist, întrebându-l despre impactul pe care l-ar avea medicamentul thalidomidă dacă ar fi pus în glazura de la tort – cât timp ar dura până să aibă efect? De câte dramuri era nevoie? Cu toate acestea, ideea nu a fost folosită în niciuna dintre cărți.

¹ Christie a reușit să scrie douăsprezece romane întregi în anii de război (n.a.)